

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої
освіти**

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. — від «20» січня 2022 р.)

Ректор

 А. А. Мазаракі

**АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ
ВИРІШЕННЯ СПОРІВ /
ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2022

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: О.С. Можайкіна, кандидат психологічних наук, доцент

Програму обговорено і схвалено на засіданні кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права від 03 грудня 2021 р., протокол N 9.

Програму розглянуто та схвалено вченою радою факультету міжнародної торгівлі та права 16 грудня 2021 р., протокол N 8.

Рецензенти: Мазаракі Н.А., доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного
комерційного та цивільного права КНТЕУ

Романадзе Л.Д., кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
медіатор, заслужений юрист України

**АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ
СПОРІВ /
ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Альтернативні способи вирішення спорів» призначена для здобувачів другого рівня вищої освіти (ОС «магістр») КНТЕУ, галузь знань: 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 293 «Міжнародне право», спеціалізації «Міжнародне право».

Програму дисципліни підготовлено відповідно до освітньо-професійної програми за освітнім ступенем «магістр» галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 293 «Міжнародне право», спеціалізації «Міжнародне право».

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни «Альтернативні способи вирішення спорів» – формування у студентів комплексних знань про конфлікт як соціальне явище, систему альтернативних методів врегулювання спорів (далі – АВС), можливості використання різних способів мирного врегулювання спорів, ознайомлення з правовим регулюванням АВС в Україні та в зарубіжних країнах.

Завдання дисципліни ґрунтуються на освітній програмі підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти та пов'язані з необхідністю поєднання фахової підготовки з розвитком правової культури, формуванням всебічно розвиненої особистості.

Основними завданнями дисципліни є:

- ознайомлення здобувачів із поняттям і видами альтернативних способів вирішення спорів;
- формування знань про конфлікт (правовий спір), його ознаки, динаміку, стратегії поведінки та основні способи вирішення;
- формування готовності до використання набутих знань у професійній діяльності;
- формування науково-дослідних навичок для проведення власних науково-практичних досліджень.

Предмет навчальної дисципліни включає в себе закономірності розвитку та практики впровадження альтернативних методів вирішення в різних сферах життєдіяльності.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Передумовами вивчення дисципліни «Альтернативні способи вирішення спорів» є опанування знаннями з різних галузей, зокрема: «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Цивільне процесуальне право», «Адвокатура» тощо.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Альтернативні способи вирішення спорів», як вибіркова компонента, забезпечує оволодіння здобувачами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою: «Міжнародне право» (ОС «магістр»).

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ЗК1	Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.	1, 3, 4, 5
ЗК2	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	1, 2, 6
ЗК4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з високим ступенем автономії.	1 – 9
ЗК8	Здатність до ініціативності, адаптації та дії в новій ситуації, відповідальності, прийняття обґрунтованих рішень.	3 – 9
<i>Фахові компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
СК1	Здатність комплексно використовувати вузькоспеціалізовані знання у конкретних сферах регулювання міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, права Європейського Союзу для вирішення прикладних завдань.	1 – 9
СК3	Здатність працювати і представляти інтереси України в міжнародних міжурядових і неурядових організаціях.	1 – 9
СК5	Здатність здійснювати дослідження та/або запроваджувати інновації у різних галузях та інститутах міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, права ЄС.	3-9
СК9	Здатність здійснювати ефективну комунікацію, як усно, так і письмово, у професійній сфері, в мультикультурному середовищі (українською та іноземною мовами).	1 – 9

СК11	Здатність забезпечувати імплементацію міжнародноправових стандартів в окремі галузі національного законодавства.	1 – 9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР1	Уміння поєднувати високий професійний рівень з соціальною відповідальністю та етичністю, оволодівати новими знаннями впродовж життя, підвищувати рівень власної кваліфікації.	1 – 9
ПР6	Виявляти, аналізувати та пропонувати шляхи вирішення різноаспектних проблем міжнародно-правового та національно-правового змісту.	1 – 9
ПР11	Продукувати нові ідеї для розв'язання практичних завдань зі сфери професійної юридичної діяльності.	3 – 9
ПР12	Надавати юридичний супровід процесам адаптації різних галузей законодавства України до права Європейського Союзу.	1 – 9
ПР13	Демонструвати лідерські навички для організації та управління різними проектами, зокрема міжнародними, вміти адаптуватись до нових викликів та загроз в сфері міжнародного й національного права, брати відповідальність за ухвалені рішення.	3 – 9
ПР14	Доносити власні знання, висновки та аргументи до фахівців і нефахівців.	1 – 9

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Конфлікт як об'єкт альтернативних методів вирішення спорів

Поняття конфлікту. Співвідношення понять «конфлікт» та «спір». Динаміка конфлікту. Стадії ескалації конфлікту. Поведінкові стратегії в конфлікті: ухиляння, суперництво, компроміс, пристосування, співробітництво (кооперація). Рівень емпатії у конфлікті. Рівень асертивності у конфлікті. Визначення стилю взаємодії в конфлікті за Томасом – Кілменом. Формування драбини упередженості у конфлікті. Діагностика конфлікту. Картографія конфлікту. Підходи до вирішення конфлікту.

Список рекомендованих джерел

Основний: 3

Додатковий: 2, 6

Тема 2. Загальна характеристика альтернативних методів вирішення спорів

Поняття альтернативних методів вирішення спорів (АВС). Історія розвитку АВС. Передумови запровадження АВС в Україні. Місце АВС в правовій системі України. Класифікація альтернативних методів вирішення спорів. Самостійні та комбіновані методи АВС. Юрисдикційні та неюрисдикційні методи АВС. АВС та судова форма вирішення спорів. Зарубіжний досвід впровадження АВС.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1, 3

Додатковий: 5, 16 – 20

Тема 3. Медіація як спосіб врегулювання конфліктів (спорів)

Поняття та природа медіації. Характерні ознаки медіації, що вирізняють її серед інших способів АВС. Сфери застосування медіації. Поняття медіабельності конфлікту (спору). Критерії для визначення медіабельності та

немедіабельності. Принципи медіації: конфіденційність, добровільність, рівність, активність, самовизначення сторін, принцип поінформованості; нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора. Основні компоненти медіації.

Список рекомендованих джерел

Нормативно-правові акти: 1, 5, 10

Основний: 1, 2, 3

Додатковий: 7 – 14

Тема 4. Правова основа медіації. Договори (угоди) в медіації

Міжнародні стандарти медіації. Правове регулювання медіації в зарубіжних країнах. Правове регулювання медіації в Україні. Механізми правового регулювання медіації. Етичні правила (стандарти) діяльності медіатора. Договір про проведення медіації. Медіаційна угода/медіацій не застереження. Угода за результатами медіації.

Список рекомендованих джерел

Нормативно-правові акти: 4, 5, 10

Основний: 1, 2, 3

Додатковий: 7 – 14

Тема 5. Практичні інструменти та техніки медіації

Вербальна комунікація в медіації. Бар'єри вербальної комунікації. Основні засоби невербальної комунікації. Активне слухання та його компоненти. Складові елементи та правила техніки перефразування. Запитання в медіації: види і особливості застосування. Рефреймінг як практичний інструмент медіатора. Рапорт і його значення в роботі медіатора. Візуалізація медіаційної процедури.

Список рекомендованих джерел

Основний: 3

Додатковий: 7 – 14

Тема 6. Загальна характеристика медіаційної процедури

Загальна характеристика структури медіаційної процедури. Премедіація та її завдання. Підготовча стадія медіації. Друга стадія медіації: завдання та перебіг. Третя стадія медіації: робота з інтересами та потребами сторін. Четверта стадія медіації: пошук варіантів рішення. П'ята стадія медіації: особливості оцінювання варіантів рішень. Шоста стадія медіації: оформлення домовленостей. Постмедіація. Функції учасників медіації на різних етапах (стадіях, фазах).

Список рекомендованих джерел

Основний: 1, 3

Додатковий: 7 – 14

Тема 7. Третейське судочинство (арбітраж) як альтернативний квазісудовий спосіб вирішення спорів

Поняття та завдання третейського суду. Принципи організації та діяльності третейського суду. Компетенція третейського суду. Третейська угода та її зміст. Визначення правил третейського розгляду спору. Прийняття рішення третейським судом. Поняття міжнародного комерційного арбітража. Характерні особливості та переваги МКА. Спори, які розглядаються міжнародним комерційним арбітражем. Арбітражна угода: поняття та форма. Правила арбітражного провадження. Винесення арбітражного рішення. Мирова угода: форма, порядок укладення. Правове регулювання третейського (арбітражного) судочинства.

Список рекомендованих джерел

Нормативно-правові акти: 1 – 4, 6

Основний: 1, 3

Додатковий: 3, 4, 15, 21

Тема 8. Врегулювання спору за участю судді

Поняття врегулювання спору за участю судді. Врегулювання спору за участю судді в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві. Особливості правового статусу судді під час врегулювання спору за участю судді. Учасники врегулювання спору за участю судді. Принципи врегулювання спору за участю судді. Форми врегулювання спору за участю судді. Порядок проведення врегулювання спору за участю судді. Строк врегулювання спору за участю судді. Особливості прийняття рішення та його затвердження судом. Мирова угода.

Список рекомендованих джерел

Нормативно-правові акти: 1, 7 – 9

Основний: 1

Додатковий: 9, 11, 13

Тема 9. Комбіновані способи вирішення спорів

Міні-розгляд (mini-trial): поняття та особливості проведення. Учасники міні-розгляду та їх права і обов'язки. Особливості прийняття та ухвалення рішення. Спрощений суд присяжних (summary jury trial): поняття та сутність процедури. Учасники спрощеного суду присяжних. Особливості прийняття рішення під час спрощеного суду присяжних. Незалежна оцінка фактів (neutral expert fact-finding): поняття та ознаки. Сфери, в яких може застосовуватися незалежна оцінка фактів. Врегулювання конфлікту (спору) за участю омбудсмена (ombudsman). Мед-арб (med-arb): поняття та особливості проведення. Арб-мед (arb-med) як альтернативний спосіб вирішення спорів, що заснований на поєднанні арбітражу та медіації. Приватний суд (private judge, private judging, rent-a-judge) як гібридний спосіб альтернативного вирішення цивільних справ.

Список рекомендованих джерел

Основний: 3

Додатковий: 5, 13, 16, 17

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 23.07.2022).
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4002-12> (дата звернення 23.07.2022).
3. Типовий закон Комісії Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру від 24.06.2002 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_117 (дата звернення 23.07.2022).
4. Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування: Типовий Закон Юнсітрал від 05.03.2002 р. URL: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/0390953_Ebook.pdf (дата звернення 23.07.2022).
5. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. №1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 23.07.2022 р.).
6. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1701-15&p=1307448909579792> (дата звернення 23.07.2022).
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 23.07.2022).
8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005р. № 2747. URL: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index> (дата звернення 23.07.2022).
9. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. №1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 23.07.2022).

10. Рекомендація комітету міністрів ради Європи державам-членам «Про медіацію в кримінальних справах». *Відновне правосуддя в Україні: Щоквартальний бюлетень*. 2005. № 1-2. С. 50-53.

Основний

1. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів: підручник / за ред. Н.Ю.Голубевої. Одеса: Фенікс, 2021. 344 с.

2¹. Мазаракі Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 484 с. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/31793.pdf>.

3. *Медіація у професійній діяльності юриста*: підручник /авт.кол.: Т.Білик, Р.Гаврилюк, І.Городиський [та ін.]; за ред. Н.Крестовської, Л.Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.

4. Примирні процедури в цивілістичному процесі: теорія і практика (нотаріат, суд, адвокатура, виконавче провадження). Науково-практичний посібник. (Серія «Процесуальні науки») / за заг. ред. докторки юридичних наук, професорки, заслуженої юристки України С.Я.Фурси. К.: Алерта, 2022. 428 с.

Додатковий

1. Бондаренко О.М. Шляхи вдосконалення правового регулювання позасудового вирішення податкових спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип.3 (28). Т.1. С.78 – 81.

2. Корж І.Ф. Феномен юридичного конфлікту в умовах децентралізації державної влади в Україні. *Інформація і право*. 2016. №3 (18). С.4 – 11.

3. Котвяковський Ю.О. Особливості третейського розгляду цивільних та господарських справ. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Юридичні науки. 2016. Вип.1. С.123-127.

¹ Курсивом – наявність в бібліотеці КНТЕУ

4. Кравчук С.Й. Проблемні аспекти використання міжнародним комерційним арбітражем передумов для розгляду справ та шляхи їх вирішення. *Новітні тенденції сучасних юридичних наук*. 2019. Т.3. С.123 – 127.
5. Красіловська З.В. Організаційно-правові форми альтернативних способів вирішення спорів у державно-управлінській діяльності: стан та проблеми правового регулювання. *Молодий вчений*. 2016. №4 (31). С.649 – 653.
6. Ленгер Я.І., Ревуцька І.Е. Конфлікт як правовий феномен: плюралізм розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2018. Вип. 52. Т.1. С.25 – 28.
7. Мазаракі Н. Сінгапурська конвенція: теоретико-правовий аналіз. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. №1. С.26 – 34.
8. Мазаракі Н.А. Правова природа і зміст договору про проведення медіації. *Право і суспільство*. 2018. №1. С.25 – 28.
9. Мазаракі Н.А. Медіація як доступ до справедливості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. №6. Т.1. С.23 – 27.
10. Мазаракі Н.А. Вирішення спорів онлайн: світовий досвід та перспективи запровадження в Україні. *Правові новели*. 2017. №3. С.7 – 11.
11. Можайкіна О.С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №5. С. 55 – 58.
12. Можайкіна О.С. Медіатор у врегулюванні конфлікту: окремі аспекти правового статусу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2018. Вип.36. С. 61-63.
13. Можайкіна О.С. Деякі аспекти співвідношення медіації та collaborative Law у вирішенні цивільно-правових спорів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. №1. С. 54-56.
14. Можайкіна О.С. Загальна характеристика правовідносин в медіації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право"*. 2019. №57. С. 75-77.

15. Нагнибіда В.І. Арбітраж як суб'єкт правозастосування при вирішенні міжнародних комерційних спорів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. №2. С.78 – 86.

16. Немченко С.С. До питання класифікації способів альтернативного вирішення спору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2017. №30. С.20 – 22.

17. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н.В.Ільків, М.С.Долинська та ін.; за заг. ред. д.ю.н. М.С.Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 174 с.

18. Подковенко Т. Альтернативні способи вирішення спорів: розвиток концепції. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип.1(13). С.36 – 41.

19. Прушак В.Є. Історичний аспект розвитку альтернативних способів вирішення спорів. *Часопис цивілістики*. 2019. №34. С.90 – 95.

20. Федчишин А.А. Експертне забезпечення альтернативної третейської юрисдикції: правові основи функціонування в Україні та міжнародній арбітражній практиці. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №3. С.223 – 227.

21. Ханик-Посполітак Р. Європейські принципи створення та діяльності інститутів альтернативних способів вирішення спорів. *Юридичний журнал*. 2016. №7-8(145-146). С.73 – 76.

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
програми дисципліни «Альтернативні методи вирішення спорів»

Погоджено
Завідувач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права

_____ Н. А. Мазаракі
« ____ » _____ 2022р.

Погоджено

« ____ » _____ 2022р.

Погоджено
Гарант освітньої програми « ____ »

« ____ » _____ 2022р.

Погоджено
Гарант освітньої програми « ____ »

« ____ » _____ 2022р.

Погоджено
Гарант освітньої програми « ____ »

« ____ » _____ 2022р.

Погоджено
Гарант освітньої програми « ____ »

« ____ » _____ 2022р.

Погоджено

« ____ » _____ р.

Погоджено

« ____ » _____ р.

Погоджено

« ____ » _____ р.

Погоджено

« ____ » _____ р.